

Artikel 82

Met het oog op de rechtsgevolgen, welke de oproeping heeft, dient de werkgever van de opgeroepene zo spoedig mogelijk van de oproeping in kennis te worden gesteld.

Deze immers kan in de regel gedurende de tijd, dat de opgeroepene zijn dienstplicht vervult, de dienstbetrekking niet beëindigen. De verplichting om hem van de oproeping in kennis te stellen is gelegd op de opgeroepene.

Artikel 83

Naarmate de organisatie van de bescherming van de bevolking vordert, zal het wellicht mogelijk zijn, reeds bij voorbaat noodwachtplichtigen voor bepaalde diensten of werkzaamheden aan te wijzen. De in dit artikel bedoelde schriftelijke waarschuwing heeft het voordeel, dat de betrokkene in de gelegenheid is orde op zaken te stellen.

Artikel 85

Daar het kan voorkomen, dat oproeping van noodwachtplichtigen niet van te voren is bekend geweest, is het wenselijk, de mogelijkheid te openen de noodwachtplichtige wegens gewichtige redenen van onmiddellijke opkomst vrij te stellen. In dit verband moge tevens de aandacht worden gevestigd op het bepaalde in artikel 91.

Artikelen 92—102

De strafbepaling in de artikelen 93 en 94 zijn ontleend aan de Dienstplichtwet, terwijl de strafbepalingen in de artikelen 95—100 zijn ontleend aan het Wetboek van Militair Strafrecht.

In de laatstgenoemde artikelen zijn strafmaxima aangehouden, welke in het Wetboek van Militair Strafrecht gelden in tijd van vrede. Dit houdt verband met het voornemen van de Regering om, zoals met betrekking bij artikel 14 is medegedeeld, bij de Staten-Generaal een speciale straf- en tuchtwet voor de noodwachter aanhangig te maken voor het geval de bescherming van de bevolking in staat van paraatheid is gebracht (mobilisatie).

Artikel 104

Degenen, die ingevolge artikel 12 der wet van 23 Mei 1899, *Stb.* 128 (Wet op de staat van oorlog en de staat van beleg) hulp moeten verlenen in militaire werkzaamheden, maken geen deel uit van de militaire macht, zodat zij niet vallen onder de vrijstelling van artikel 77, tweede lid, onder *a*. Daar het hier slechts betreft het verrichten van incidentele werkzaamheden van korte duur, is het administratief bezwaarlijk de in genoemd artikel 12 bedoelde vordering als vrijstellingsgrond voor de noodwachtplicht op te nemen. Volstaan wordt daarom met de bepaling, dat zolang de betrokkenen de bedoelde hulp moeten verlenen, zij van de bij of krachtens de onderhavige wet op hen rustende verplichtingen zijn ontheven.

Artikel 105

Teneinde de oproepingen van noodwachtplichtigen effectief te maken, is het noodzakelijk, dat voorlopige hechtenis is toegestaan bij het opzettelijk geen gevolg geven daaraan.

*De Minister-President,
Minister van Algemene Zaken a.i.,*
TEULINGS.

De Minister van Binnenlandse Zaken,
BEEL.

De Minister zonder Portefeuille,
TEULINGS.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
STIKKER.

*De Minister van Sociale Zaken
en Volksgezondheid,*
A. M. JOEKES.

2419 6

ONTWERP VAN WET

WIJ JULIANA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is bepalingen vast te stellen betreffende de verplaatsing van bevolking in het belang van haar veiligheid of van de uitoefening van de taak van de krijgsmacht;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

Deze wet begrijpt onder:
verplaatsing van bevolking: de gehele of gedeeltelijke ontruiming van een gebied en de daaruit voortvloeiende afvoer, huisvesting en verzorging van bevolking, alsmede de voorbereidingen hiertoe;

Onze Ministers: Onze Ministers van Binnenlandse Zaken en van Oorlog gezamenlijk.

Artikel 2

1. In geval van oorlog, oorlogsgevaar, daaraan verwante of daarmede verband houdende buitengewone omstandigheden kunnen Onze Ministers verplaatsing van bevolking gelasten in het belang van haar veiligheid of van de uitoefening van de taak van de krijgsmacht.

2. In dezelfde gevallen kan, bij bijzondere noodzaak, krachtens een algemene of bijzondere machtiging van Onze Ministers, ook Onze Commissaris in de provincie of de burgemeester in het belang van de veiligheid van de bevolking haar verplaatsing gelasten.

Artikel 3

1. Onze Ministers, en indien deze de verplaatsing van bevolking gelasten, Onze Commissaris in de provincie en de burgemeester kunnen bepalen, welk gebied voor ontruiming in aanmerking komt, wie verplicht is dit te verlaten en wie tot achterblijven.

2. Onze Ministers of de door hen aangewezen autoriteiten bepalen, welk gebied voor opnemings van de te verplaatsen bevolking in aanmerking komt.

Artikel 4

1. De burgemeester is, voorzover uit deze wet niet het tegendeel blijkt, in zijn gemeente belast met de uitvoering van een krachtens artikel 2 gelaste verplaatsing van bevolking.

2. Indien het de ontruiming en de afvoer betreft kunnen Onze Ministers en indien het de huisvesting en verzorging betreft kan Onze Minister van Binnenlandse Zaken richtlijnen of aanwijzingen geven of doen geven aan de burgemeester met betrekking tot diens in het vorige lid omschreven taak.

Artikel 5

1. De burgemeester kan in zijn gemeente met betrekking tot de verplaatsing van bevolking bij verordening gedragsregels en andere voorschriften vaststellen. Hij kan in bijzondere gevallen bevelen geven.

2. De verordeningen worden afgekondigd door aanplakking aan het gemeentehuis en voor zoveel nodig ook op een andere door de burgemeester te bepalen wijze algemeen bekend gemaakt. Zij worden terstond aan Onze Commissaris in de provincie medegedeeld.

3. De verordeningen kunnen, voor zover zij met de wetten of het algemeen belang strijden, door Ons worden geschorst binnen een

maand, nadat zij ter kennis van Onze Commissaris in de provincie zijn gebracht. In spoedeisende gevallen kan Onze Commissaris in de provincie overgaan tot voorlopige buitenwerkingstelling voor ten hoogste veertien dagen; alsdan doet hij hiervan onmiddellijk mededeling aan Onze Minister van Binnenlandse Zaken.

4. De verordeningen kunnen in de gevallen, bedoeld in het derde lid, door Ons worden vernietigd.

5. De artikelen 186, 187, 188, 189, 190 en 192 van de gemeentewet zijn van toepassing.

6. Bevelen worden, indien mogelijk, schriftelijk gegeven.

Artikel 6

1. De burgemeester van een geheel of ten dele te ontruimen gemeente kan voor elk transport van af te voeren bevolking een of meer transportleiders aanwijzen. Gelijke bevoegdheid komt toe aan de door Onze Ministers aangewezen autoriteiten, indien bij de afvoer de grenzen van de gemeente van ontruiming worden overschreden.

2. Degenen die een zodanige aanwijzing ontvangen, zijn verplicht daaraan gevolg te geven.

3. De transportleiders staan onder de bevelen van de burgemeester, indien bij de afvoer de grenzen van de gemeente van ontruiming niet worden overschreden. In het andere geval staan zij onder de bevelen van de door Onze Ministers aangewezen autoriteiten.

4. De transportleiders zijn belast met het handhaven van de orde in het transport en kunnen met het oog daarop bevelen geven.

Artikel 7

1. De burgemeester kan ten behoeve van de huisvesting en de verzorging van verplaatste personen in zijn gemeente het gebruik van woonruimte, gebouwen en andere onderkomens, zo nodig met inventaris, of inkwartiering en onderhoud vorderen.

2. Onder inkwartiering en onderhoud wordt in deze wet verstaan inkwartiering en onderhoud in de zin van artikel 9, onder 1°, van de Wet van 14 September 1866, *Stb.* 138, zoals die wet nader is gewijzigd, doch betrekking hebbende op personen, die niet als krijgs-volk worden ingekwartierd.

3. Aan degene van wie gevorderd is, wordt zo spoedig mogelijk een schriftelijk bewijs uitgereikt, waarin de aard, de omvang en de tijdsduur van de vordering omschreven zijn.

4. Tegen de vordering kan, zo zij langer duurt dan 3 dagen, schriftelijk beroep worden ingesteld bij de commissie, bedoeld in artikel 16. Het beroepschrift is vrij van zegelrecht.

5. Hangende het beroep, moet aan de vordering worden voldaan.

6. Onze Minister van Binnenlandse Zaken stelt nadere regelen vast omtrent de toepassing van de eerste twee leden. Deze regelen worden afgekondigd door plaatsing in de *Nederlandse Staatscourant*.

Artikel 8

1. Onze Minister van Binnenlandse Zaken of de door deze aangewezen autoriteit kan in het belang van de volksgezondheid, dan wel met het oog op de gezondheid, de leeftijd of het gedrag van de verplaatste persoon, aan deze, en zo nodig ook aan degene die met hem samenwonen, een bijzondere verblijfplaats aanwijzen en het verblijf aldaar aan voorschriften onderwerpen.

2. Tegen deze aanwijzing en voorschriften kan schriftelijk beroep worden ingesteld bij de commissie, bedoeld in artikel 17. Het beroepschrift is vrij van zegelrecht.

3. Hangende het beroep, moeten de aanwijzingen en de voorschriften worden gevolgd.

4. Onze Minister van Binnenlandse Zaken is belast met de huisvesting en de verzorging van de personen, aan wie krachtens het eerste lid een bijzondere verblijfplaats is aangewezen.

Artikel 9

Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regelen worden gegeven omtrent:

- a. de registratie van verplaatste personen;
- b. de terugkeer van verplaatste personen.

Artikel 10

1. Uit de openbare kas worden geen kosten vergoed, voortvloeiende uit de verplaatsing van bevolking, voor zover in de volgende leden niet anders is bepaald.

2. De kosten van vervoer kunnen geheel of gedeeltelijk voor rekening van het Rijk komen.

3. De gemeente, waar het gebruik of de inkwartiering krachtens een vordering, als bedoeld in artikel 7, plaats vindt, verstrekt een door de burgemeester vastgestelde vergoeding aan degene, van wie gevor-

derd is. Deze vergoeding komt ten laste van degene te wiens behoeve de vordering heeft plaats gehad. Tegen de vastgestelde vergoeding kan degene van wie gevorderd is, alsmede degene te wiens behoeve gevorderd is schriftelijk beroep instellen bij de commissie, bedoeld in artikel 16. Het beroepschrift is vrij van zegelrecht.

4. In geval van aangetoond onvermogen tot het geheel of gedeeltelijk dragen van de kosten van de huisvesting en de verzorging, waaronder mede worden verstaan de kosten van de in het vorige lid bedoelde vergoeding, komen deze kosten ten laste van de gemeente, waar de huisvesting en de verzorging geschieden, dan wel bij toepassing van artikel 8, ten laste van het Rijk.

5. Onze Minister van Binnenlandse Zaken stelt, in overeenstemming met Onze Minister van Financiën regelen vast omtrent de toepassing van de drie voorgaande leden. Deze regelen worden afgekondigd door plaatsing in de *Nederlandse Staatscourant*.

6. De kosten, door de gemeente of het Rijk gemaakt bij de toepassing van het vierde en vijfde lid, kunnen worden verhaald op degene te wiens behoeve zij gemaakt zijn, en, voor zover dit niet mogelijk blijkt, op hen die ingevolge de wet tot onderhoud van dezelfde verplicht zijn, de echtgenoot daaronder begrepen. Dit verhaal geschiedt overeenkomstig bij algemene maatregel van bestuur te stellen regelen.

Artikel 11

De kosten voor de gemeente, voortvloeiende uit de verplaatsing van bevolking zijn verplichte uitgaven in de zin van artikel 240, onder x van de gemeentewet.

Artikel 12

Wij stellen bij algemene maatregel van bestuur regelen, volgens welke aan de gemeenten een bijdrage uit 's Rijks kas beschikbaar wordt gesteld ter tegemoetkoming in of tot goedmaking van de gemeentelijke kosten terzake van de verplaatsing van bevolking.

Artikel 13

1. Er is een Rijkscommissie Verplaatsing Bevolking. Zij ressorteert onder Onze Minister van Binnenlandse Zaken.

2. De voorzitter en de overige leden der commissie worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen. Zij worden benoemd voor de tijd van vijf jaren en kunnen te allen tijde worden ontslagen. Zij treden af op de eerste van de maand volgende op die waarin zij de leeftijd van 65 jaar hebben bereikt, tenzij Onze Ministers ontheffing verlenen.

Artikel 14

1. Onze Ministers, en, bij toepassing van artikel 35a van de wet van 23 Mei 1899, *Stb.* 128, het Militair Gezag, bedienen zich bij de uitvoering van deze wet van de Rijkscommissie Verplaatsing Bevolking.

2. De Rijkscommissie Verplaatsing Bevolking is Onze Commissaris in de provincie en de burgemeester, indien deze de verplaatsing van bevolking gelasten, behulpzaam.

3. Onze Ministers stellen nadere regelen vast omtrent de samenstelling en de werkwijze van de Rijkscommissie Verplaatsing Bevolking.

Artikel 15

1. De Rijkscommissie Verplaatsing Bevolking bedient zich in elke provincie van één of meer Commissarissen Verplaatsing Bevolking. Deze worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen. Zij worden benoemd voor de tijd van vijf jaren. Zij treden af op de eerste van de maand, volgende op die waarin zij de leeftijd van 65 jaar hebben bereikt, tenzij Onze Minister van Binnenlandse Zaken ontheffing verleent.

2. Onze Ministers stellen een instructie vast voor de Commissarissen Verplaatsing Bevolking.

Artikel 16

1. Gedeputeerde Staten stellen een commissie in, welke in hoogste ressort beslist op beroep tegen vorderingen, als bedoeld in artikel 7 en tegen vastgestelde vergoedingen, als bedoeld in artikel 10, derde lid.

2. De leden van de commissie worden benoemd, geschorst en ontslagen door Gedeputeerde Staten.

3. Zo nodig stellen Gedeputeerde Staten meer dan één commissie in. In dat geval bepalen zij het rechtsgebied van elke commissie.

4. Gedeputeerde Staten stellen nadere regelen vast omtrent de samenstelling en de werkwijze van de vorenbedoelde commissies.

5. De kosten van de commissies komen ten laste van het Rijk.

Artikel 17

1. Wij stellen een commissie in, welke in hoogste ressort beslist op beroep tegen aanwijzingen en voorschriften, als bedoeld in artikel 8.

2. De leden van de commissie worden benoemd, geschorst en ontslagen door Ons.

3. Zo nodig stellen Wij meer dan één commissie in. In dat geval bepalen Wij het rechtsgebied van elke commissie.

4. Onze Minister van Binnenlandse Zaken stelt nadere regelen vast omtrent de samenstelling en de werkwijze van de vorenbedoelde commissies.

Artikel 18

1. De burgemeester en de door deze aangewezen personen, de leden der Rijkscommissie Verplaatsing Bevolking, de Commissarissen Verplaatsing Bevolking, de leden der commissies van beroep, bedoeld in de artikelen 16 en 17, de autoriteiten, bedoeld in de artikelen 6 en 8, benevens de transportleiders, bedoeld in artikel 6, hebben te allen tijde toegang tot alle plaatsen, voor zover zij betreding daarvan voor een goede vervulling van hun taak nodig oordelen. Zo nodig verschaffen zij zich toegang met behulp van de sterke arm.

2. Is een zodanige plaats een woning, dan treden zij tegen de wil van de bewoner niet binnen dan voorzien van een algemene of bijzondere schriftelijke last van Onze Commissaris in de provincie, de Commissaris Verplaatsing Bevolking of de burgemeester, van dit binnentreden wordt proces-verbaal opgemaakt, hetwelk binnen tweemaal vier en twintig uren wordt ingeleverd bij degene, die de last verstrekte, en in afschrift medegegeeld aan degene, wiens woning is binnentreden.

3. De personen, bedoeld in het eerste lid, kunnen zich bij het betreden door andere personen doen vergezellen. In het geval, bedoeld in het vorige lid, wordt hiervan melding gemaakt in het proces-verbaal.

4. De wet van 31 Augustus 1853, *Stb.* 83, blijft met betrekking tot de verplaatsing bevolking buiten toepassing.

Artikel 19

1. Overtreding van een der artikelen 3, 5, 6 en 8 wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

2. Het feit is een overtreding.

Artikel 20

1. Opzettelijke overtreding van een der artikelen 5, 6 en 8 wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier maanden of geldboete van ten hoogste zeshonderd gulden.

2. Het feit is een misdrijf.

Artikel 21

1. Overtreding van de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in artikel 9, voor zover uitdrukkelijk als strafbaar feit in de zin van deze wet aangeduid, wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste twee maanden of geldboete van ten hoogste driehonderd gulden.

2. Het feit is een overtreding.

Artikel 22

Met het opsporen van de feiten, bij of krachtens deze wet strafbaar gesteld, zijn, behalve de ambtenaren, aangewezen bij artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering, belast de overige ambtenaren van Rijks- en gemeentepolitie, de overige militairen van het wapen der Koninklijke Marechaussee, en de door de burgemeester aangewezen personen in dienst der gemeente, alsook voor wat betreft het niet nakomen van een bevel, als bedoeld in artikel 6, vierde lid, de transportleiders.

Artikel 23

In de Wet van 23 Mei 1899, *Stb.* 128, wordt na artikel 35 ingevoegd artikel 35a, luidende:

Het Militair Gezag kan zodanige bevoegdheden uitoefenen als welke de Wet verplaatsing bevolking aan Onze Ministers van Binnenlandse Zaken en van Oorlog gezamenlijk toekent, met uitzondering van die, bedoeld in de artikelen 13 en 15 van die wet.

Artikel 24

1. Wij kunnen in de gevallen, bedoeld in artikel 2, eerste lid, deze wet van toepassing verklaren op volksverplaatsingen op grote schaal, welke niet het gevolg zijn van een last tot verplaatsing.

2. Wij kunnen deze wet voorts van toepassing verklaren op volksverplaatsingen op grote schaal, welke het gevolg zijn van overstromingen en andere rampen. Alsdan treedt Onze Minister van Binnenlandse Zaken in de bevoegdheden, welke deze wet aan Onze Ministers toekent.

Artikel 25

Deze wet kan worden aangehaald als „Wet verplaatsing bevolking”.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst en dat alle ministeriële Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister-President,
Minister van Algemene Zaken,

De Minister van Binnenlandse Zaken,

De Minister zonder Portefeuille,

De Minister van Oorlog,

2419 7

MEMORIE VAN TOELICHTING

Algemene beschouwingen

Onafscheidenlijk verbonden met het complex maatregelen, te nemen ter voorbereiding van de bescherming van de bevolking, is het treffen van voorbereidingen voor een ordelijke ontruiming van getroffen of ernstig bedreigde gebieden, met de daarop volgende afvoer, alsmede de huisvesting en verzorging van de dakloos geworden bevolking.

Op dit stuk heeft de Overheid sinds 1939 belangrijke ervaringen opgedaan.

Van dat jaar af, tot in het laatste oorlogsjaar zijn omvangrijke verplaatsingen van de bevolking — in 1939 en begin 1940 op last van het Nederlandse gezag en nadien ingevolge opdracht van de bezettende macht — geschied.

Ofschoon deze maatregelen talrijk en diep ingrijpend zijn geweest, hebben zij niettemin een wettelijke ondergrond moeten ontberen. Wel zijn uiteraard tal van administratieve voorschriften gegeven, als hoedanig hier mogen worden gememoreerd het Voorschrift Afvoer Burgerbevolking, in 1939 door de Minister van Defensie uitgevaardigd, de Reglementen Registratie Afvoer en Huisvesting Burgerbevolking, beide door de Minister van Binnenlandse Zaken uitgevaardigd, en tal van andere administratieve voorschriften van het Departement van Binnenlandse Zaken.

De lastgevingen, welke aan de bevolking werden gericht, werden, voor zoveel de af te voeren personen betrof, doorgaans uit vrees voor komende oorlogshandelingen, en voor zoveel de bevolking in de opnemingsgebieden betrof, doorgaans uit burgerzin opgevolgd. De vordering van woonruimte geschiedde in de bezettingstijd deels krachtens het algemeen Vorderingsbesluit 1940, deels krachtens een provisoire regeling, welke kort na de capitulatie in verband met de vele vluchtelingen uit Rotterdam werd getroffen door de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht. Het ontbreken van een afdoende en sluitende wettelijke regeling ter zake is van meet af aan als een ernstige leemte gevoeld. Dit bezwaar deed zich later met name gelden bij de verplaatsingen van bevolking in bezettingstijd, welke van lange duur waren en een drukkende last zowel voor de afgevoerde als voor de huisvesting verlenende bevolking werden.

De maatregelen, in het verleden met inbegrip van de bezettingstijd van overheidswege getroffen met betrekking tot verplaatsingen van bevolking, hebben, naar de mening van de tot oordelen bevoegden, in menig geval zegenrijk gewerkt. Dat het ontbreken van de